

Otilia DANDARA

Universitatea de Stat din Moldova

Continuitatea – dimensiune inerentă a fenomenului educațional

Educația ca fenomen social și proces de formare a personalității este abordată pluridimensional. Multitudinea accepțiilor, prin care se încearcă reliefaarea unui sau altui aspect, precum și complexitatea fenomenului a conturat pe parcursul evoluției teoriei și practicii educaționale diverse concepte ce constituie reperele metodologice ale acestora. Una dintre ideile centrale, o axă-suport a educației este axa continuității.

Printr-o analiză a surselor bibliografice identificăm continuitatea încadrată în contextul categoriei de principiu. Prezentarea sistemului/ansamblului de principii de învățămînt (abordare realizată de diverși autori) conține și *principiul sistematizării și continuității în învățare/educație* [1]. Indiferent de conexiunea cu elementele fenomenului educațional și specificul abordării, principiile sînt definite ca *principii pedagogice, principii didactice, principii ale procesului de învățămînt* [2]. Ele sînt norme cu valoare strategică și operațională; imperative categorice cu valoare axiomatică, științifică și morală [3]. Din definițiile prezentate deducem valoarea continuității în context educațional, din moment ce o astfel de abordare are caracter axiomatic. Acceptarea și promovarea continuității ca principiu scoate în evidență caracterul de autoconfirmare a dimensiunii respective. Rolul și importanța continuității în educație sînt asigurate și fortificate prin însuși caracterul continuu al teoriei și practicii educaționale.

Analizînd evoluția științei pedagogice, al cărei statut deseori a fost pus la îndoială, mai cu seamă în anii 60-70 ai secolului trecut, Ștefan Bîrsănescu remarcă faptul că teoria pedagogică poate fi divizată în *pedagogia temporalis și pedagogia perennis* [4]. Criteriu al acestei clasificări era rezistența în timp și durata menținerii/persistării unor elemente ale teoriei educaționale. În categoria *pedagogiei perennis*, adică a reperelor metodologice rezistente la schimbare, autorul includea și principiile.

Sistemul de principii pedagogice, printre care *principiul continuității în instruire/educație* își are rostul său, a fost și va rămîne o normă, o axiomă ce direcționează teoria și practica educațională.

Sistemul de principii poate fi apreciat și drept sistem de autoreglare a educației, ceea ce înseamnă că importanța principiilor este atît de firească, încît atitudinea față de ele, precum și gradul de realizare al acestora determină o bipolaritate a rezultatului – eficiență (în cazul respectării) sau eșec (în cazul nerespectării).

Complexitatea educației necesită o viziune integratoare asupra fenomenului. Însăși prezența acestei abordări, care se cere a fi realizată *sine qua non*, presupune elementul continuității.

Continuitatea trebuie să persiste atît în sistemul educațional, cît și în procesul educațional, atît la nivel de concepere și proiectare, cît și la nivel operațional. La nivelul proiectării unor direcții de dezvoltare a sistemului și procesului educațional, prin conturarea unor politici educaționale, rolul continuității este indiscutabil. Respectarea acestui principiu favorizează conturarea unei viziuni clare asupra perspectivei dezvoltării sociale prin educație și determină modalitățile implicării diverselor resurse și mijloace. Prezența continuității generează consecutivitate și abordare sistemică, or, aceste

dimensiuni ale politicii educaționale constituie esența succesului prin crearea premiselor necesare derulării unor acțiuni. Continuitatea, ca dimensiune a politicii educaționale, se impune prin natura lucrurilor, deoarece se reflectă și în contextul strategiei educaționale realizate la nivel de sistem și proces.

Proiectarea unui sistem educațional în baza principiului continuității determină raportul funcțional dintre sistemul educațional ca subsistem al sistemului social, cât și raportul dintre contextul și acțiunea educațională. Interferența dintre sistemul educațional și procesul educațional se realizează, la fel, în baza principiului continuității. Continuitatea sistemului este apreciată drept condiție a continuității procesului. Complementarizarea nivelurilor sistemului educațional rezidă în prezența și realizarea continuității. Continuitatea deci determină condițiile ce asigură funcționalitatea sistemului educațional, dinamismul acestuia, vitalitatea, posibilitatea dezvoltării și amplificării, precum și perspectivele schimbării calitative.

În contextul procesului educațional, continuitatea este prezentă sub aspect conceptual și sub aspect operațional. Continuitatea finalităților atribuie sens și direcție acțiunii educaționale și permite conexiunea funcțională între ideal, scopuri și obiective, precum și abordarea acestora din diverse perspective ale proiectării comportamentului uman. Prezența continuității în finalități declanșează procesul firesc al continuității prin conexiunea cu alte elemente ale procesului. Valoarea conținutului, apreciat ca esență purtătoare de sens educațional și încărcătură axiologică în educație, rezidă, de asemenea, în continuitate. Prin continuitate, conținutul asistă dezvoltarea personalității în timp, imprimându-i noi dimensiuni. Orice achiziție constituie o pistă de lansare, o bază și, totodată, o condiție pentru însușirea unui nou conținut.

Modul de vehiculare a obiectivelor și conținutului se reflectă în strategia educațională. Abordarea sistemică a educației prin prisma proiectării unor acțiuni și aplicarea diverselor elemente ale tehnologiei didactice se sprijină pe principiul continuității. Această dimensiune strategică este importantă pentru modul nostru de acțiune în direcția perfecționării ființei umane, deoarece constatăm că ne aflăm încă în cadrul paradigmei cumulativ-ierarhice [5], promovată în anii 60-70 ai secolului trecut de R. Gagné. Respectivul model se înscrie în contextul teoriilor tehnologice de pregătire ale pedagogiei sistemice care a valorificat în condiții noi esența teoriei comeniene și herbartiene, constituind mecanismul de conexiune dintre nevoile de instruire și educație în creștere și posibilitățile ofertei educaționale în baza reperelor metodologice existente.

Continuitatea trebuie să fie prezentă în contextul strategiei didactice atât prin stabilirea conexiunii dintre toate elementele procesului, cât și în cadrul fiecărui

element. Ea atribuie sens și funcționalitate acțiunii educaționale. Este de neconceput lipsa de continuitate în aplicarea unui ansamblu de metode și tehnici în contextul unei secvențe didactice, precum și lipsa de continuitate a metodelor utilizate în cadrul unui demers educațional mai amplu. Înseși finalitățile procesului educațional reclamă acest lucru, iar formarea conștiinței și comportamentului (componente esențiale ale ființării umane) necesită continuitatea procesului educațional. Continuitatea, în acest sens, înseamnă consecvență, determină consecvența, or, nu putem percepe dezvoltarea integrală a personalității în lipsa consecvenței acțiunilor educaționale. Formarea de convingeri, atitudini, abilități, competențe este nefirească, imposibilă fără continuitate. Aplicarea judicioasă a metodelor didactice/educaționale presupune deci elementul continuității. Doar astfel pot fi ordonate conținuturile, fiind orientate spre atingerea unor obiective.

Elementul continuității este firesc și formelor de organizare a procesului educațional/de învățămînt, atât în context educațional mai amplu, cât și în cadrul unei secvențe. Continuitatea etapelor unei lecții este tot atât de necesară ca și continuitatea unui ansamblu de lecții reflectate sub aspectul tipologiei, structurii etc.

Reperetele metodologice din ultimul deceniu reliefează elemente conceptuale care pun accent pe continuitatea evaluării. Renunțarea de a defini evaluarea ca un rezultat și aprecierea acesteia ca un proces sporește ponderea continuității. Chiar cele trei tipuri de evaluare – inițială/diagnostică, curentă/formativă, finală/sumativă – scot în evidență necesitatea continuității. De remarcat, în acest context, caracterul continuu al evaluării formative, a cărei importanță se impune tocmai prin prezența în orice moment al procesului educațional. Conexiunea dintre cele trei faze/ipostaze ale procesului de învățămînt este posibilă datorită continuității evaluării – un element absolut necesar de realizare a legăturii dintre acțiunea educatorului și cea a educatului în actul învățării.

Continuitatea este deci o dimensiune a educației, prin care își exprimă natura sa de proces proiectat, organizat, cu orientare valorică bine definită; prin continuitate educația își exprimă esența.

Am încercat să demonstrăm prezența continuității la nivel de macro- și microproces, la nivel de întreg, apreciat ca rezultat al conexiunii elementelor componente, și la nivel de esență a elementului însuși. În condițiile actuale, când integralitatea ființei umane este concepută ca rezultantă a diverselor forme ale educației, se impune abordarea axată pe interferența dintre cele trei forme ale educației: formală, nonformală și informală. Deschiderea acestora una față de alta, renunțarea la cadre rigide/strict delimitate creează condiții favorabile continuității în educație pe verticală (în sensul realizării unor obiective educaționale), precum și pe orizontală (în sensul completării acțiunii educative atât sub aspectul finalită-

ților, cât și al conținuturilor, tehnologiilor). În contextul celor trei forme ale educației, continuitatea este apreciată mai ales din perspectiva complementarității. Continuitatea și complementaritatea sînt caracteristicile de bază ale învățării pe parcursul întregii vieți, proces care exprimă noi tendințe ale educației continue ancorate în noi realități.

Continuitatea procesului educațional semnifică astăzi și crearea șanselor de integrare socială de succes, prin racordarea dimensiunilor de personalitate la cerințele mereu schimbătoare ale mediului de viață. Stabilim deci o conexiune între continuitate și schimbare. Caracterul continuu al schimbării plasează accentul pe dimensiunea continuității procesului educațional care, în ultimă instanță, este asociat cu permanența educației ca act de formare a personalității.

Este necesar să subliniem și corelația dintre educație și autoeducație. Calitatea și intensitatea autoeducației rezidă în continuitatea și integritatea educației ca proces de influență din exterior. Cu cât personalitatea a avut parte de un proces educativ calitativ sub aspectul orientării valorice, clarității mecanismului de influență, cu atît mai plină de sens și mai intensă este autoeducația.

După cum am menționat, continuitatea reprezintă o dimensiune firească a educației. Această dimensiune îi asigură caracteristicile de esență ca proces proiectat, organizat, cu finalități bine definite. Continuitatea imprimă procesului consecutivitate, complementaritate, iar

rezultatului/finalității – integralitate și funcționalitate.

Lipsa de continuitate este un pericol, deoarece se perturbază conexiunile stabilite anterior. Dificultatea identificării și înlăturării urmărilor este legată de caracterul fiabil al educației. Aparentul succes sau lipsa de probleme pot fi depășite de unele efecte întârziate reflectate în lipsa de integralitate a personalității umane.

Continuitatea se impune cu statut de principiu, de normă ce trebuie respectată și, în această ipostază, ea devine parte componentă a sistemului de autoreglare a fenomenului educațional. Necesitatea continuității, atît în context teoretic/conceptual, cât și în context practic/aplicativ, trebuie să se reflecte în politicile educaționale, în reformele inițiate, în strategiile educaționale la nivel de macro- și microsistem.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Cucuș, C., *Pedagogie*, Editura Polirom, Iași, 2000, p. 62. Încadrarea acestui principiu în sistemul de principii o identificăm și la I. Nicola, I. Bontaș, și în lucrări mai vechi, precum Iu. Babanschi etc.
2. Cristea, S., *Dicționar de pedagogie*, Chișinău, 2000, p. 298-299.
3. *Idem*.
4. Bîrsănescu, Șt., *Unitatea pedagogiei contemporane ca știință*, București, 1962, p. 24.
5. Neacșu, I., *Instruire și învățare*, București, 1999, p. 39.

De la a înțelege spre a conștientiza pînă la convingere – o trilemă a învățămîntului formativ

Rezumat: *Ce este totuși un învățămînt formativ, care sînt coordonatele lui, de ce formarea ocupă spațiul modern al educației – iată doar cîteva aspecte analizate în prezentul material. Această abordare se datorează unor observări ale modului de folosire și de înțelegere de către cei implicați în educație a sintagmei învățămînt formativ. Este o punere de problemă și o expunere de viziune în raport cu această problemă.*

Tatiana CALLO

Institutul de Științe ale Educației

Pornind de la spusele marelui prospectolog în educație, G. Văideanu, putem afirma că orice lucrare în educație se scrie în numele unei experiențe pedagogice. Experiența noastră pedagogică în domeniul învățămîntului formativ abia dacă încapă în 7-8 ani, proces în care fiind implicați, am căutat permanent răspuns la întrebarea: **De ce formativ?** De ce de la **pedagogia vitalistă**, care răspundea imperativ unui ideal pedagogic de calitate, am revenit, printr-o reinsertiune, tot la această pedagogie, însă nuanțînd-o atît de puternic, încît a devenit o **pedagogie formală**? *Formal* în sintagma respectivă are sensul *formulat cu precizie, cu exactitate* (Dicționar Enciclopedic [DE], 2001, p. 349). De ce ne-am emancipat pînă la ideea de **a forma cu exactitate**?

Actualmente, formarea în învățămînt a devenit o realitate și un deziderat în măsura în care cei implicați în educație văd perspectivele prin prisma formării. Sintagma *învățămînt formativ* a devenit fundamentală. Elevul este plasat în centrul formării, „încredîndu-i” și funcția de *agent*, și de *beneficiar*, și de *apreciator*, și de *responsabil* etc. Se